

NORGES VASSDRAGS- OG
ENERGIDIREKTORAT (NVE)
Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO

Vår referanse: 2018/50434-10
Saksbehandler: Marit Winther Sørstrøm
Dato: 20. desember 2018

Høring - Alvøen Gamle Mølle AS - Melding om uttalelse fra Bergen kommune

Byrådet i Bergen har i dag 20.12.18 behandlet saken, og fattet følgende vedtak:

Byrådet avgir høringsuttalelse til Norges vassdrags- og energidirektorat i spørsmål om konsesjonsbehandling av nytt flomoverløp ved Alvøen Gamle Mølle AS sin dam Småvatn, slik den fremkommer av byrådets forslag.

Byrådets forslag lød:

Bergen kommune vil gi anerkjennelse til eiers initiativ for å få revurdert og foretatt nye beregninger for Dam Småvatn. Ambisjonen om å etablere et nytt fast flomoverløp for dammen samsvarer godt med kommunens arbeid med overvannsspørsmål for blant annet å etablere kunnskap og system for å unngå skade på bebyggelse i perioder med stor nedbørsmengde.

Kommunen deler fullt ut eiers ønske om å unngå tiltak som berører selve dammen og dens kulturhistoriske verdi. For kommunen er også selve lokaliteten sine kulturminneverdier et sentralt tema, dette er nærmere utdypet nedenfor. Tiltaket vil for øvrig ikke ha nevneverdig innvirkning på områdets grøntfaglige verdier og interesser. Ved tildeling av konsesjon forutsetter kommunen at NVE gjør de nødvendige tekniske vurderingene som skal til og sikrer at tiltaket ikke er i strid med vedtatt arealbruk og vernestatus i området.

Om lokalitet og plansituasjon

Alvøen er ett av de eldste industrisamfunn i Bergen, og både kulturmiljøet rundt fabrikkanlegget og hovedhus med hageanlegg har høy verneverdi. Eiendommen Alvøen er kjent siden middelalderen. I 1626 ble det her etablert et kruttverk, som midt på 1700-talet ble kjøpt av familien Fasmer, en av de fremste bergenske kjøpmannsslektene. Hendrich Jansen Fasmer (1766-1836) drev en omfattende virksomhet i Alvøen: foruten kruttverket også salpeterverk og oljemølle, og fra 1797 også papirfabrikk. Vannkraften på stedet ble allerede utnyttet i forbindelse med kruttmøllen. Dam Småvatn som er bakgrunnen for denne saken, har trolig kommet til i forbindelse med etableringen av papirfabrikken. Industrietableringen på stedet kan langt på vei forklares med at det der var tilgjengelige vannkraftressurser i en tid da andre energikilder ikke lot seg nyttiggjøre. Dam Småvatn er blant de eldste damanlegg i Bergen som fremdeles er i bruk til regulering.

Kulturminneverdiene i Alvøen består i dag av en rekke godt bevarte enkeltbygninger, i og rundt fabrikkanlegget der tiltaket er planlagt gjennomført. Et vesentlig aspekt ved kulturminneverdiene på stedet er sammenhengen mellom fabrikk, damanlegg, arbeiderboliger og fabrikkieiers bolig, med tilhørende allé og hageanlegg. Alvøen er som helhetlig kulturmiljø svært godt bevart, og sammenhengen i miljøet bør ikke brytes. I

Bergensområdet er det svært få kulturmiljøer der lystgårdtradisjonen møtes med tidlig industrihistorie, og der arbeiderboliger, eldre teknisk og sosial infrastruktur er så godt bevart. I gjeldende kommuneplanens arealdel er Alvøen avmerket som hensynssone kulturminner og kulturmiljø og bestemmelsesområde historisk sentrum. Hovedbygningen og noen driftsbygninger er også fredet i henhold til lov om kulturminne og drives i dag som museum.

Kommunens kulturminnefaglige vurdering av tiltaket

Tiltakshaver viser til at det er hovedhuset på Alvøen som er registrert i kulturminnebasen www.kulturminnesok.no, og et militært batteri på den andre siden av vågen. Tiltakshaver ønsker videre å ta hensyn til selve dammens kulturhistoriske verdi og at det ikke legges opp til noen inngrep i denne. Bergen kommune anser det som positivt at tiltakshaver ikke vil foreta noen inngrep i dammen, og støtter dette.

Samtidig vil kommunen peke på at det finnes betydelige kulturminneverdier omkring de kanalalternativene som skisseres i saken. Som tiltakshaver peker på er Alvøen hovedgård registrert i kulturminnebasen www.kulturminnesok.no. Dette gjør bare delvis rede for anleggets og miljøets verneverdi og formelle vernestatus. Alvøen hovedgård er et fredet kulturminne, og forvaltes av Bymuseet i Bergen sammen med paviljong, arbeiderbolig, leskur, hønsehus og hageanlegg. I tillegg er hele fabrikkanlegget, alléen mellom fabrikkanlegget og hovedhuset, og hovedhuset med hageanlegg og paviljong regulert til spesialområde bevaring. I arealdelen i gjeldende kommuneplan for Bergen er Alvøen omfattet av retningslinjer for hensynssone kulturmiljø H570_241. Bergen kommune mener at saken skal vurderes på bakgrunn av at det her dreier seg både om et fredet kulturminne, et kulturminne og kulturmiljø som er vernet etter Plan- og Bygningsloven, og at det samlede kulturmiljøet i Alvøen har erkjente verneverdier.

Tiltakets konsekvenser for kulturmiljøet og sammenhengen mellom hovedhus, allé og fabrikkområde, er etter kommunens syn ikke tilstrekkelig gjort rede for. Hvordan de to skisserte kanalalternativene vil virke på kulturmiljøet er vanskelig å vurdere ut fra det materialet som foreligger. Alternativene er heller ikke tegnet ut på en måte som gjør det mulig for kommunen å vurdere de opp mot hverandre. En kanal ført i dagen – eventuelt anleggelse av rør under grunnen - rett gjennom kulturmiljøet, vil kunne ha betydelige negative konsekvenser for kulturmiljøet, selv uten at enkeltbygninger rives.

Alternativ 1 ser ut til å gå rett bak fabrikkbygningene og føres tvers gjennom alléen fra fabrikkanlegget til hovedgården. Denne alléen er beplantet med en eldre bevaringsverdig trerekke, og det er vanskelig å se for seg en kanal her som ikke vil innebære inngrep i alléen. Alléen er et utomhuselement som har høy hage- og miljøhistorisk verdi, og må ikke skades eller endres. En kanal her vil også måtte komme i konflikt med en eldre kjørevei bak fabrikkanlegget som fører opp mot Prøvfjellet, som ble brukt til å teste kvaliteten på kruttet i tiden da Alvøen var en kruttmølle. Den skisserte kanalen vil også gå svært nær den såkalte «Kolasvalen» som er et leskur fra ca. 1850. Videre ligger forslaget til kanal slik i terrenget at den vil være et nytt synlig element i kulturmiljøet som vil forstyrre opplevelsen av stedets autentiske karakter. Kommunen stiller og spørsmål ved hvorvidt et slikt tiltak kan gjennomføres uten at selve anleggsarbeidet vil skade kulturminner og kulturmiljø.

Alternativ 2 som går gjennom fabrikkanlegget, er ikke tilstrekkelig beskrevet. Det er derfor uklart for kommunen hvilke konsekvenser dette vil ha for kulturminneverdiene knyttet til fabrikkanlegget.

Anbefaling

Kommunens gjennomgang har vist at tiltak 1 og 2 ligger i et område som omfattes av planbestemmelser og hensynssone kulturmiljø H570_241 i kommuneplanens arealdel, i

tillegg til at det er bygg i området som er fredet etter lov om kulturminner. Det er ut fra dette sannsynlig at kulturminner i lokalområdet vil bli berørt av de to alternativene.

Bergen kommune er kommet til at det tilsendte materiale ikke er tilstrekkelig til å fastslå hvilke konsekvenser de ulike alternativ vil ha for allmenne hensyn i området, med vekt på lokale kulturminneverdier. Det som her fremkommer taler for at tiltaket bør gjøres til gjenstand for konsesjonsbehandling.

Bergen kommune vil oppfordre til at det blir lagt fram alternative løsninger der det lokale kulturmiljø i større grad skjermes mot tekniske inngrep. Illustrasjoner i den forbindelse må beskrive aktuelle/vurderte løsninger på en slik måte at det blir mulig å vurdere hvilke konsekvenser de vil ha for de lokale kulturminnene.

Med hilsen
BBU - kommunaldirektørens stab

Marit Sørstrøm - saksbehandler

Dokumentet er godkjent elektronisk.

Lenke til fullstendig sak finnes her;
<https://www.bergen.kommune.no/politikk/styresett/#!/utvalg/900102/mote/943003/sak/209530>

Kopi til: Byantikvaren, Planseksjonen Bymiljøetaten (Arbeidssted)